

Betrouwbare Bijbelvertaling (2)

- Keuze voor vertaling -

In het vorige artikel zijn we ingegaan op de basis voor een goede vertaling. Het is duidelijk geworden dat er twee dingen belangrijk zijn voor een goede Bijbelvertaling. Allereerst de onderliggende tekst. Alleen de *Ontvangen Tekst* is betrouwbaar. Er zijn echter weinig Bijbels die deze tekst gebruiken. Voor het Nederlands zijn dat alleen de Statenvertaling en Herziene Statenvertaling (en SV27). In het Engels zijn dit ook de King James Version, of voorafgaande vertalingen, en de New King James Version voor het grootste gedeelte. In andere talen zijn er ook vaak Bijbels te vinden met deze oorspronkelijke tekst, zoals de Spaanse Reina Valera. Als tweede is het vertaalprincipe belangrijk. Omdat het gaat om Gods Woord, moet die *getrouw vertaald* zijn. Dan blijven alleen Bijbelvertalingen over die formeel vertalen. Die staan dicht bij de tekst zoals God die heeft gegeven. Tegelijkertijd is het belangrijk dat het wel leesbaar blijft. Zowel de Statenvertaling als de Herziene Statenvertaling vallen hieronder. Dit betekent dat we alleen uit deze twee kunnen kiezen.

Levenswandel van vertalers

Als u moet kiezen tussen de Statenvertaling en Herziene Statenvertaling, welke kunt u dan het beste gebruiken? Wat zijn verschillen tussen deze twee? Als eerste horen we na te gaan *wie de vertalers zijn en wat hun levenswandel is*. Voor de Statenvertaling zijn dit mannen die godzalig waren en een goede opleiding hebben gehad. Dat was voor zowel de vertalers als degenen die het nakeken. Ze kenden God persoonlijk en blonken uit in een godzalige levenswandel. Dat was één van de hartelijke adviezen van ds. Bogerman om als vertaler of revisor aangewezen te worden. Waarom? Anders zou de vertaling de kerk “minder welgevallig zijn.”¹ Enkele namen zijn ons misschien bekend. Denk aan Johannes Bogerman, voorzitter van de Dordtse Synode in 1618-1619. Een ander is Festus Hommius. Hij was scriba op die synode, maar heeft ook het Schatboek vertaald.² Allen waren voorstander van de Ontvangen Tekst.

Hoe zit het dan met de vertalers van de Herziene Staten-vertaling? We vinden geen voorwaarden van de vertalers op de officiële plaatsen.³ Bij navraag wordt de volgende opsomming gegeven: vertalers en revisoren moeten neerlandicus of theoloog zijn, en van harte gereformeerd. Een neerlandicus is iemand die gespecialiseerd is in de Nederlandse taal en cultuur.⁴ Gereformeerd wil zeggen dat ze van harte artikelen 2 - 7 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis onderschrijven. Die gaan over het Woord van God. Dat is alles. Wat mist hier? We lezen niets in de criteria over de noodzaak van het kennen van de HEERE en een godzalige levenswandel. De kernredactie komt uit de volle breedte van de reformatorische kerken. Van de Gereformeerde Bondsgemeenten, Christelijk Gereformeerd, Hersteld Hervormd, en een enkele predikant uit de Gereformeerde Gemeente.⁵ Wat kunnen we zeggen over de vertalers? In ieder geval komt meer dan de helft uit de PKN, een deel uit de CGK, enkelen uit de Gereformeerde Gemeente of Hersteld Hervormde Kerk.⁶ Tijdens het uitzoeken wie de medewerkers zijn, kom ik enkele bijzondere dingen tegen. In ieder geval zijn er zes vrouwen in het team. Eén daarvan is mevrouw Van Veen-Vrolijk. Zij gaat zelf voor in de zondagse erediensten. Ze schrijft hierover: “Ik spreek in diverse kerken; in zondagse diensten of Bijbelstudies, cursussen of seminars. Mijn bediening heeft een interkerkelijk karakter, want ik kom in zowel evangelische als PKN-

¹ <https://statenvertaling.nl/geschiedenis/sv-ontstaan-nauta1.html>

² Het Schatboek is een verklaring op de Heidelbergse Catechismus. Die is geschreven door één van de opstellers van de Catechismus.

³ Hiermee wordt bedoeld het blad De Waarheidsvriend van de PKN of de website www.herzienestatenvertaling.nl.

⁴ <https://woordwijzer.nl/Woord/32429/Neerlandicus>

⁵ In eerste instantie staat nog op de website uit welke kerken het hoofdbestuur komt (2007-2010), maar later wordt dit verwijderd.

⁶ De Waarheidsvriend, 25 november 2010, 11-12 (digibron.nl). Bij uitzoeken blijken de percentages te zijn: GG: 10%; CGK: 20%; PKN: 55%; HHK: 3%; Overig: 10%, Onbekend: 41%

gemeenten.⁷ Hieruit blijkt duidelijk dat ze God niet gehoorzaam is als het gaat om het sprekers-ambt (1 Kor. 14:34). Verder zijn twee heren, G.W. Lorein en M. Paridaens, professoren bij de Evangelische Faculteit Leuven in België.⁸ Wat zegt deze universiteit over zichzelf? Haar doel is om “de internationale *evangelische* beweging te verdiepen, te versterken en toe te rusten op academisch niveau”⁹ In hoeverre heeft zondekennis daar nog een plaats? Ik sluit dat niet uit, maar hoe de evangelische beweging bekend staat is dat zeker niet diepgaand. Lorein is had het overzicht tijdens het vertalen van de Nieuwe Bijbelvertaling (2004), die gebaseerd is op de Kritische tekst. Hij studeerde aan de Katholieke Universiteit Leuven.¹⁰ Op zijn minst bevreemdend om een medewerker voor de Herziene Statenvertaling te hebben die op een Roomse universiteit heeft gestudeerd, zo niet onwenselijk. Nog bijzonderder is de achtergrond van de heer G.H. Kramer. Hij spreekt regelmatig in de Vergadering van Gelovigen in Brunssum.¹¹ Dit is een groep die naar hun eigen omschrijving “het beste passen in de brede Evangelische beweging,” en voor de geloofsdoop staan.¹² Deze bijzondere zaken roepen bij mij zeker de vraag op: kennen alle vertalers en medewerkers God oprecht? Gezien de achtergrond van enkelen hierboven betwijfel ik dat. Ik zeg niet dat er geen vertalers zijn die van harte christen zijn. Maar ik ben er wel van overtuigd dat niet alle vertalers of medewerkers God echt kennen. Iemand kan tegenwerpen: “Hoe kunnen wij oordelen of de vertalers godzalig zijn of niet? Dat is toch niet objectief vast te stellen, of transparant te toetsen?” Deze tegenwerping valt eenvoudig te weerleggen met wat de Heere Jezus zegt: “Aan hun vruchten zult gij hen kennen” (Mat. 7:16). Johannes kon zien aan Farizeeën en Sadduceeën dat ze dit niet hadden. Want hij zei: “Brengt dan vruchten voort der bekering waardig” (Mat. 3:8). Bij hen bleken die vruchten er niet te zijn. Aan welke vruchten mogen we dan denken? Droefheid over de zonde, hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, zachtmoedigheid, en rein van hart (Mat. 5:3-9).¹³ Het zijn mensen die naar al Gods geboden leven (1 Joh. 2:3). Dit is zichtbaar en merkbaar voor anderen.

Waarom is het belangrijk om te kijken naar de godzaligheid van de vertalers en revisoren voor het kiezen van een goede vertaling? Allereerst, omdat de Bijbel een heilig Boek is. God Zelf droeg er zorg voor dat alle schrijvers Hem persoonlijk kenden (2 Pet. 1:20-21).¹⁴ Daarom is dit ook van belang voor het vertalen.¹⁵ Verder heeft de vertaler invloed op de vertaling. Dat geldt dus ook voor de godzaligheid of ongeloof van de vertaler. Waarom? Paulus zegt immers: “de natuurlijke mens [onbekeerde vertaler] begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden” (1 Cor. 2:14). Dit is ook waar voor een onbekeerde vertaler. Hij begrijpt ten diepste niet wat de HEERE in Zijn Woord zegt. Hoe kan hij die dan juist vertalen? Maar als hij God wel oprecht kent, dan begrijpt hij de Bijbel ook in geestelijk licht. Hoe dichter de persoon bij God leeft, des te eerbiediger zal hij met het Woord omgaan en al biddend keuzes maken. Wellicht vraagt iemand: “Hoe moeten we dan aankijken tegen vertalers in het zendingsveld die gebruik maken van de lokale bevolking? Want soms worden moslims gebruikt om een Bijbelvertaling te maken.” Ik wil verschil maken tussen de vertaler en de hulpmiddelen die hij daarbij gebruikt. God kan namelijk gebruik maken van onbekeerde mensen. Denk aan Judas die geprekeert heeft, of het schrijven van Nebukadnezar dat door Daniël in de Bijbel is opgenomen. Toch is dit niet de standaard die we moeten hanteren voor een goede Bijbelvertaling. Het criterium moet zijn dat de vertaler werkelijk een wedergeboren mens is. Dit zou, in mijn optiek, al één van de redenen om de Statenvertaling te verkiezen boven de Herziene Statenvertaling.

⁷ <https://annechienavrolijk.nl/annechiena/> en haar preken <https://annechienavrolijk.nl/preken/>

⁸ Dit zijn dr. G.W. Lorein, Kessel (BE) en dr. M. Paridaens, Aartselaar (BE).

⁹ <https://www.etf.edu/etf/profiel-van-de-etf/visie-missie/>

¹⁰ <https://www.etf.edu/medewerkers/geert-w-lorein/>

¹¹ <https://www.vergaderingvangelovigen.info/web/vergaderingen.htm> en <https://vergaderingbrunssum.nl/contact-en-route/stichting-markus/>

¹² <https://www.vergaderingvangelovigen.info/web/kenmerken.htm>. Mensen uit deze beweging kunnen we tegenkomen bij de Evangelische Omroep of Wycliffe Bijbelvertalers.

¹³ Zie ook Galaten 5:22, “Maar de vrucht des Geestes is liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid, matigheid”

¹⁴ “Dit eerst wetende, dat geen profetie der Schrift is van eigen uitlegging; Want de profetie is voortijds niet voortgebracht door de wil eens mensen, maar de *heilige mensen Gods* van den Heilige Geest gedreven zijnde, hebben ze gesproken” (2 Pet. 1:20-21).

¹⁵ Niet voor niets worden er ook criteria gesteld aan predikanten, ouderlingen en diakenen (Tit. 1:6-9).

Belang van getrouwheid

In de tweede plaats is een goede vertaling *getrouw* vertaald. Hoewel de Herziene Statenvertaling (HSV) van alle moderne vertalingen het beste is, staat deze verder bij de grondtekst vandaan dan de eeuwenoude Statenvertaling (SV).¹⁶ We moeten wel eerlijk zeggen dat de Herziene Statenvertaling beter leesbaar is voor de huidige lezer dan de vierhonderd jaar oude vertaling. Denk aan het woord “langen” (Ruth 2:14 SV) dat vertaald is met “aanreiken” (HSV), of “berderen” (Ex. 26:15 SV) met “planken” (HSV). Zulk soort verbeteringen zijn aan te bevelen. Wel moet een modern woord dezelfde betekenis hebben als het oorspronkelijke woord. Tegelijkertijd moeten we onder ogen zien dat woorden in de Herziene Statenvertaling soms bewust anders zijn vertaald dan in de Statenvertaling. Hiermee bedoel ik dus niet dat een bewust andere keuze per definitie verkeerd is. Wel als het gaat om een bewuste keuze die theologische gevolgen heeft. Dit zien we met de moederbelofte. In de Herziene Statenvertaling staat: “Ik zal vijandschap teweegbrengen... tussen uw nageslacht en haar Nageslacht” (Gen. 3:15 HSV). In de Statenvertaling staat er echter, “tussen uw zaad en haar Zaad” (Gen. 3:15 SV). Is het woord “nageslacht” duidelijker? In zekere zin wel. Toch staat in de oorspronkelijke tekst letterlijk “zaad.” Het woord mag dan wel die betekenis hebben, maar staat niet zo dicht bij het Hebreeuws als in de Statenvertaling. Het is theologisch gezien weloverwogen een andere keuze. Waarom is dit voorbeeld belangrijk? Paulus gaat in zijn brieven namelijk in op het woord “zaad.” Het gaat dan om de belofte aan Abraham en zijn “zaad.” Het enkelvoud laat zien dat het om een enkele en belangrijke nakomeling gaat. Dat is de Heere Jezus Christus. Dit is moeilijker te begrijpen als het woord “zaad” met “nageslacht” is vertaald. Dat wijst in eerste instantie op een meervoud: de (klein)kinderen of afstammelingen. De redenatie van de Herziene Statenvertalers is dat “zaad” vandaag de dag een andere betekenis heeft. Dan hadden ze echter de keus kunnen maken voor “nazaat” of “nakomeling.” Andere keren laat de vertaling van een woord de geloofsbeleving zien van de vertalers. Als de hoorders in handelingen de preek van Petrus horen staat er in de Statenvertaling: “werden zij verslagen in het hart” (Hand. 2:37 SV). Eigenlijk staat er “doorstoken.” Wat maakt de Herziene Statenvertaling hiervan? “Werden zij diep in het hart geraakt” (Hand. 2:37 HSV). Dat is toch een andere beleving van zondekennis? Want iemand kan wel geraakt zijn, maar dat kan ook in positieve zin het geval zijn. Maar verslagen legt een link met de droefheid over de zonde. Wel had de Statenvertaling dichter bij de grondtekst kunnen zitten als ze het letterlijk hadden vertaald met “doorstoken.” Een ander voorbeeld is dat de psalmdichter in de Statenvertaling helse angsten beleeft: “de angsten der hel hadden mij getroffen; ik vond benauwdheid en droefenis” (Ps. 116:3 SV). Maar de dichter in de Herziene Statenvertaling beleeft het als volgt: “angsten van het graf hadden mij getroffen, ik ondervond benauwdheid en verdriet” (Ps. 116:3 HSV). Het is mogelijk om dit woord voor “hel” in bepaalde gevallen te vertalen met “graf.”¹⁷ In de oorspronkelijke taal hebben woorden soms meerdere betekenissen. Denk aan het woord voor “wind.” De ene keer moet dat vertaald worden met wind (Gen. 3:8), maar een andere keer met Geest (Ex. 3:13).¹⁸ Context is dan bepalend hoe het woord vertaald hoort te worden. Zo ook met het woord “hel” in deze tekst. Soms kan het alleen vertaald worden met “graf” (Gen. 42:38), maar andere keren is het woord “hel” alleen gepast (Ps. 9:18). In dit geval geeft de context voorkeur aan de “angsten der hel,” die een diepere angst weergeeft dan “angsten van het graf.” De Statenvertalers hebben dan ook bewust voor deze vertaling gekozen. Maar de Herziene Statenvertalers maken weloverwogen een andere keuze. Waarom moet het woord “hel” hier weg, terwijl het prima in de context past? Hierbij speelt naar mijn idee bevinding een grote rol. Nu is bevinding op zichzelf genomen geen criterium voor een goede vertaling. Maar de geloofsbeleving van de vertaler is wel terug te vinden in de vertaling zelf.¹⁹ De Bijbel is er niet alleen om de openbaring van God en de heilsgeschiedenis weer te geven. Maar de bevinding van de

¹⁶ In dit artikel wordt voornamelijk de Herziene Statenvertaling vergeleken met de vertaling in de Statenvertaling. De reden is dat de HSV geen geheel nieuwe vertaling is, maar aangeeft een voortzetting en verbetering te zijn van de Statenvertaling.

¹⁷ In het Hebreeuws is dit het woord Sheool.

¹⁸ In beide gevallen wordt het woord “ruach” gebruikt. In Genesis 3:8 komt God in de hof van Eden in de “wind des daags,” maar in Exodus 3:13 worden deze mannen vervuld met “de Geest van God.”

¹⁹ Denk ook aan het verschil tussen de psalmberijming van Datheen en die van 1773. In de eerstgenoemde is het diepe leven met God duidelijk merkbaar, in de laatste zijn de elementen van de verlichting duidelijk te zien.

Bijbelheiligen heeft er ook een grote rol in. De psalmen laten het verdriet over de zonde, de nood van de ziel, maar ook de blijdschap in God zien. De getrouwheid van de Statenvertaling is een tweede reden om deze vertaling te gebruiken. Ze ligt dicht bij de oorspronkelijke tekst en is bevindelijker dieper in haar vertaling.

De keuze voor een goede en getrouwe vertaling is duidelijk de *Statenvertaling*. Toch moeten we wel eerlijk zijn dat deze vertaling niet perfect is. Dat blijkt al uit kleine verschillen met de King James Version. In de Filippenzenbrief staat er in de Statenvertaling bijvoorbeeld “[Jezus] heeft Zichzelf vernietigd” (Fil. 2:7 SV), maar de King James Version (KJV) “maakte Zichzelf van geen reputatie” (Fil. 2:7 KJV). In mijn optiek is de KJV hier beter vertaald. Daarom is het goed om te bedenken dat geen enkele vertaling is geïnspireerd. Dat geldt alleen voor de oorspronkelijke teksten, maar de meeste mensen kunnen dat niet lezen. Daarvoor zijn er vertalingen, ook hele getrouwe. Verder is het grootste probleem met de Statenvertaling op dit moment de verouderde taal voor bepaalde woorden. Dan wijs ik u op het gebruik van “berderen” (Ex. 26:15), “langen” (Ruth 2:4), “genaken” (Mat. 21:1) en “onnozel” (Heb. 7:26). Het is dus goed dat de Gereformeerde Bijbelstichting de keuze heeft gemaakt om zulke verouderde woorden te vervangen, maar wel op een getrouwe manier. Dit is door de jaren heen al gebeurt, want in de Statenvertaling van 1637 stond “wif” (Gen. 2:24 SV1637), wat momenteel vertaald is met “vrouw” (Gen. 2:24 SV GBS). Laten we dus daarom vasthouden aan deze geliefde en oude vertaling.